31

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

# ERYSIPELATE

EX

# PURPURA RUBRA

# MALE TRACTATA,

*Quam*

AUSPICE DEO PROPITIO

*Et Conſenſu atque Auctoritate Gratioſæ Facultatis Medicæ,*

IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,

PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERT

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDE

CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE

PUBLICO ORDINARIO, ETC.

DECANO H. T. SPECTATISSIMO,

*Domino Patrono, Præceptore ac Promotore ſuo omni honoris cultu proſequend*

*PRO GRADU DOCTORIS*

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS D

CTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,

HORIS LOCOQUE CONSUETIS

*ANNO MDCCXXXI. D. JANUAR.*

PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET

AUCTOR RESPONDENS

CHRISTOPHORUS Gottlob Grote,

LICHTENSTEINA-VARISCUS.

*HALÆ MAGDEBURGICÆ,*

TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

# VIRIS
*EXCELLENTISSIMIS, AMPLISSIMIS,*
*EXPERIENTISSIMIS atque DOCTISSIMIS,*

DOMINO

# D. CHRISTIANO SIGISMUNDO RICHTERO,

PRINCIPIS SERENISSIMI ANHALTINO-COETENSIS ARCHIATRO, ET CONSILIARIO AULICO GRAVISSIMO, ETC.

*FAUTORI SUO HONORATISSIMO,*

NEC NON

DOMINO

# D. CHRISTIANO GODOFREDO FINGERO,

ILLUSTRISSIMI COMITIS DE PROMNITZ ARCHIATRO, URBIS ET DIOECESEOS SORAVIENSIS PHYSICO ORDINARIO MERITISSIMO, ETC.

*FAUTORI, ET SOCRO SUO*

ÆSTUMATISSIMO

*LEVISSIMAS HASCE PAGINAS*

D. D. D.

AUCTOR

# PROOEMIUM.

NOſſe hiſtoriam morborum Pathologicam pro ſumme neceſſario quidem Medici requiſito jure cenſendum eſt; rationalem vero qui tractationem therapevticam exacte inſuper didicit, & remedia cauſæ morbificæ adæquata legitimo tempore, juſto ordine, & ſub convenienti regimine propinare, ſolus ille Praxeos Clinicæ artificium rite intelligit. Quid enim incongrua medendi methodus, remediorum minus prudens ac circumſpecta applicatio, ut & regiminis vitium in corrumpendis ac pervertendis morbis efficiat, de eo *Illuſtris D. D. Stahlius* præ reliquis in

diſſertatione ſua *de Metaſchematismis morborum* §. *95. 96. & 97. p. 42. ſeqq.* doctiſſime egit, & quotidiana ſimul Praxeos medicæ obſervatio idem abunde docet. Quo autem aſſerti hujus veritas clarius eluceſcat, quorundam morborum exemplis breviſſime, quæ aſſerui, confirmare ac roborare, mihi placuit. Inter omnes enim rationalium practicorum conſtat, 1) præpoſtero & largiori adſtringentium, ſedativorum, &c. uſu hæmorrhagias ſalutares vel penitus ſupprimi, & ſubinde regurgitationes & congeſtiones aliis in partibus nobilioribus produci; vel prorſus paroxyſmorum recidivas iisdem, prioribus acerbiores ſummo ſæpius cum ægrotorum vitæ periculo excitari. 2) Emeticorum, catharcticorum, aliorumque remediorum heroicorum & regiminum culpa febres intermittentes, alioquin exacte typicas perturbari, de quo *Illuſtris* idem *Stahlius* in diſſertatione allegata §. *52. p. 26.* teſtimonium ſuppeditat. 3) VSbus poſt quartum, quintum &c. diem in continuis in itutis, ſalubris decurſus earundem impediri. 4) Purgantibus omnibus,

bus, præſertim fortioribus, refrigeranti-
bus, nitroſis &c. & his ultimis larga ma-
nu exhibitis in febribus exanthematicis, v.
g. variolis, morbillis, petechiis &c. exan-
thematum vel ſimultaneam induci retro-
ceſſionem, & ſymptomatibus graviſſimis,
quin imo crudeliſſimis & pertinaciſſimis
motibus convulſivis anſam porrigi; vel de-
nique, ſi optime res cedit, & ſubjecta ſunt
minus ſenſibilia, nec animi commotioni-
bus multum indulgent, translationes mi-
nimum materiæ peccaminoſæ hinc inde
cauſari, quas variæ poſtmodum exulcera-
tiones, apoſtemata, inflammationes eryſi-
pelaceæ &c. in partibus cutaneis, mem-
branaceis & muſculoſis excipiunt. Ex omni-
bus hiſce probe ponderatis cuilibet patebit,
nulla me hactenus propoſuiſſe figmenta,
ſed in ipſa rei veritate fundata eſſe, quæ-
cunque de noxia imprudentis morborum
curationis efficacia protuli. Cum vero e-
gregiam & eximiam ſedula hujus rei explo-
ratio & conſideratio in Praxi rationali præ-
ſtet utilitatem, animo mecum, ulterioris il-
luſtrationis nec non confirmationis gratia,
con-

conſtitui, in pagellis hiſce ultimæ recenſitorum morborum claſſis ſpeciem Caſu quodam practico ſiſtere, & in diſſertatione hac Inaugurali de ERYSIPELATE EX PURPURA RUBRA MALE TRACTATA, ſermonem inſtituere. Prius autem, quam inſtitutum hoc ipſum aggrediar, Numen Divinum ex intimo pectoris ſupplex imploro, ut auxilio ſuo præſto mihi eſſe, præſentique meo negotio Clementia ſua adſpirare velit benigniſſime.

# CASUS.

*VIRGO honeſtæ proſapiæ, annorum 18. & quod excurrit, temperamenti Sanguineo-Cholerici, per dimidium anni extra patriam apud Patruum degerat, uſaque ibidem lautiori, imprimis vinoſa diæta fuerat, cui ſaturatioris potus Coffeé frequentior uſus acceſſerat; reliquum autem vitæ genus minus mobile & quoad maximam partem ſedentarium fuit. Hæc in patriam redux facta haud ita longe poſt, verſus æquinoctium autumnale, de notabili artuum gravitate & laſſitudine, cum dejectione appetitus*

*tus conjuncta conquirebatur, ſequebantur horripilationes, cum calore exæſtuante febrili invicem alternantes, & conſpicua ſimul obſervabatur partium muſculoſarum, ut & vaſorum capaciorum intumeſcentia. Accedebat præcordiorum anxietas, & Cephalalgia admodum ſenſibilis. Quæ ſingula cum ultro non ceſſarent Symptomata, ſed per tres aut quatuor dies durarent, quid, quod vehementius urgerent, lectum Ægra petere coacta fuit, quæ tunc dolores quosdam ſpaſticos vagos, & aliqualem poſtea ardorem punctorium ſub cute experta fuit, donec tandem, ſub quieta in lecto detentione ſponte erumpebat Purpura rubra. Secuta interim eruptione ſingulis ſymptomatibus mitioribus redditis, ex defectu Medici, remedia quædam abſorbentia tantum, pluribus tamen vicibus de die in uſum vocabantur. Quo facto cum exanthemata ſpe & opinione citius diſcederent, nec alia amplius incommoda ſentiret Ægra, miſſo lecto non ſolum in orthoſtadiam redibat, ſed paulo poſt etiam liberiori aëri corpus ſuum exponere cœpit; licet paucos ante dies Pur-*

*pura*

*pura adhuc floruiſſet. Aſt præterlapſis aliquot ſeptimanis de novo motibus congeſtoriis ſpecialioribus in capite affligebatur, Phlogoſes inde, cum frigore alternantes, hiſque continuantibus ingentem tumorem rubeum in ſiniſtro faciei latere ſub oculi ejusdem orbitam ſentiebat, cum dolore pulſatili, punctorio lancinante, & ſic inflammatio aderat eryſipelacea. Ad cujus diſcuſſionem rad. Bard. major. in ſubſtantia cum pauxillo Camphoræ uſu amuletico adhibebatur. Quibus admiſſis ſtatim quidem inflammatio hæc diſcedebat, ſed aliam ſedem, eandemque fixiorem in dorſo manus dextræ eligebat. Tunc temporis meum cum requireretur conſilium, & mihi ex prægreſſis facillime intelligendum eſſet, quod Eryſipelas hoc ex perturbata Purpura ortum primario ceperit, tranſpirationem periphericam impeditam æqualem ante omnia reſtituere per leniſſima diapnoica & regimen temperate calidum ſtudui, ſubjunctis juſto tempore pro ulterioris affluxus humorum ad partem affectam derivatione convenientibus laxantibus, externam de reliquo inflammationis*

*tra-*

*tractationem chirurgis derelinquens. Diſcutere eandem hi laborabant, id quod etiam præterlapſo aliquo temporis ſpatio obtinebant. Accidit autem, ut ſub continuato regimine diapnoico prior morbus, Purpura ſcilicet, benigniſſima tamen, & ſine ulla commotione febrili in conſpectum rurſus prodiret, quæ etiam brevi tempore absque ulla alia afflictione ceſſavit, & ſic Ægra reſtituta eſt in integrum.*

## §. I.

CAſuum analyſeos primarium conſtituere Diagnoſin fundamentum, totumque curationis negotium eidem ſuperſtruendum eſſe, cum ſit notiſſimum, quippe qua neglecta citra veram morborum cognitionem de ſola ſymptomatum ſublatione ſolliciti falluntur peſſime. Quam ob rem & mihi eundem eligere ordinem placuit; prius tamen, quam ſignorum mentionem injiciam, afflictionum, quæ in præmiſſo caſu occurrunt, delineationem quandam ſum exhibiturus.

## §. II.

Prior itaque affectus, qui Purpura rubra audit, eſt febris exanthematicæ benignæ ſpecies, qua per motum ſe- & excretorium auctiorem heterogeneitates quædam Lymphatico-ſeroſo-acres, humorum

maſſæ inhærentes ſub macularum rubrarum, paulisper elevatarum forma, milium in centro æquantium in peripheria cutis appelluntur & eliminantur. Germani hanc den rothen Frieſel appellare ſolent.

§. III.

Sub altero morbo, qui Eryſipelas dicitur intelligo ſpeciem inflammationis, qua æque materia Lymphatico-ſeroſo-acris, ex ſanguine hac vel illa in parte ſtagnante orta, mediante auctiori motu Tonico partiali commovetur, & ad reſolutionem promovetur. In vernacula die Roſe, der Rothlauff, das wilde Feuer nominatur.

§. IV.

Præmiſſis hiſce ſigna ipſa nunc tradere, & quidem primarii affectus, Purpuræ ſcilicet rubræ, mihi incumbit. Poſſunt vero hæc in antecedentia, & ipſum morbum concomitantia commodiſſime dividi. Priorum primum, quod in præſenti Caſu animadvertitur, eſt virium quædam ſingularis proſtratio, quæ ex copioſiori humorum affluxu a centro ad peripheriam directo ex parte præter alias cauſas mihi pendere videtur. Non tamen indiſcretim cuilibet individuo hæc contingit, ſed iis præ aliis potiſſimum ſubjectis propria reperitur, quæ, quemadmodum noſtra Ægra, ſpongioſioris corporis habitus exiſtunt, quorum partes fibroſæ molliores & flexiliores majori gaudent relaxatione, quo fit, ut major ſubinde humorum quantitas ſimul ac ſemel ſubſtantiam muſculoſam intret, irruat & oppleat, qua ratione motus localis non niſi tardior, impeditior, & cum ſenſatione valde onero-

ſa

ſa & moleſta procedere poteſt; id quod ægrotantes ita exprimere ſolent: es läge ihnen in allen Gliedern, ſie wären an ihrem gantzen Leibe gleichſam wie zerſchlagen.

§. V.

Comitem vulgo hæc ducit virium debilitas appetitus dejectionem, quod ſequenti modo fieri perſuaſum teneo. Conſtat nimirum poſt ciborum aſſumtionem humores ad ventriculum ſpeciatim partesque adjacentes pro facilitando concoctionis negotio largius paululum fluere. Cum autem primarius hujus morbi finis ille ſit, ut partes excrementitiæ ex maſſa ſanguinis per ſuperficiem cutis expellantur; idque ſine copioſiori ſanguinis affluxu pariter impoſſibile ſit; facillime quilibet judicare poterit, per ingeſtionem ciborum, eorundemque digeſtionem intercipi aliqualiter ſolenniorem hanc evacuationem, tardioremque reddi. Cui porro accedit, quod haud raro ſub hujus etiam morbi invaſione impuritates quædam mucoſo-viſcidæ in primis viis hæreant, quibus tam digeſtio ciborum & concoctio, quam totus ipſe nutritionis actus graviſſime læditur. Quare Principium agens, cujus omnem concurſum in hujus etiam celebris negotii adminiſtratione excludere vel negare, nefas omnino eſſet, ſolennem hunc actum ad tempus ordinarie prorſus non ſuſcipit, id quod ciborum averſatio, quam ægrotantes ſub plurimis ferme commotionibus febrilibus experiuntur, nec non conatus vomendi, & vomitus ipſi, involuntariam ciborum aſſumtionem ſequentes ſatis ſuperque comprobant.

Neque prius ordinarie eundem concoctionis & nutritionis ordinem naturalem repetit atque inſtituit, donec viſcera illis dicata iterum purgata, & præſentia, quæ minabantur periculum œconomiæ vitali ſanguinis inquinamenta e corpore remota fuerint.

§. VI.

Hinc motuum febrilium ope Sanguis per minutiſſimas vaſculorum ramificationes & fibrarum interſtitia majori cum impetu transprimitur, de quo inflatio & intumeſcentia partium, ſub æſtu maxime conſpicua teſtimonium exhibet. Cujus quidem transpreſſionis ille præcipuus uſus, ut humores ſpiſſiores fluxiliores evadant, & depravata eorundem qualitas ſimul ſequeſtretur. Cum vero in præſenti morbo materia peccans non perinde ac in intermittentibus plurimis in primis viis, unice quærenda, ſed potius toti humorum maſſæ immixta exiſtat; perpetua hinc motuum auctiorum continuatio neceſſaria erat, ideo & hæc febris continuarum ſpeciem exhibet; licet reſpectu aliarum febrium exanthematicarum minus urgens & vehemens utplurimum obſervetur. Intenſio enim motuum gradibus malignitatis materiæ morbificæ ſæpiſſime ſolet reſpondere.

§. VII.

Attamen omnibus talium febrium ſymptomatibus reliquis ſtipata etiam occurrit Purpura, e. g. præcordiorum anxietate, pectoris oppletione cum reſpiratione difficili non raro juncta, dolore obtuſo in dorſo, quem ægrotorum nonnulli ſub ſcapulis maxime ſentiunt, Cephalalgia &c. Quorum omnium

ac

ac ſingulorum invenire rationem res adeo ardua non erit, ſi modo motum ſanguinis progreſſivum & Tonicum ſupervenientem auctiorem ſub febribus, ut & prioris fontem in corde, tanquam ampliſſimo ſanguinis receptaculo penſitamus.

§. VIII.

Abſolutis itaque antecedentibus ſignis, accingo me jam ad illarum breviorem relationem, quæ ipſam Purpuræ rubræ eruptionem comitantur. Specialiora itaque quod attinet ſigna, ipſam ejusdem efflorescentiam concomitantia, quorum præſentia hunc affectum diſtinguit ab aliis morborum exanthematicorum ſpeciebus, eadem in ipſa accuratiori exanthematum examinatione petenda ſunt. Punctis autem rubris ſeſe oculis noſtris in cutis ſuperficie ſiſtunt, quæ aliquo modo acuminata puſtulas in medio, admodum exiles, liquore ſubtiliſſimo & tenuiſſimo aquoſæ conſiſtentiæ repletas exhibent, quo diſcrepantiam conſtituunt 1) a Purpura alba, quippe quæ absque tali rubedine in ambitu obſervatur, & ipſæ ejusdem protuberantiæ puſtulares ratione magnitudinis & conſiſtentiæ liquoris contenti haud parum differunt. 2) a Variolis, quarum puſtulæ ab initio rubentes, expanſiores, in centro tandem materiam ſubflavidam & purulentam deponunt. 3) a Morbillis quorum figura magis depreſſa lenticularis per totum tempus rubea ſemper remanet &c.

§. IX.

Inflammationis Eryſipelaceæ ſigna jam ponderanda veniunt: quæ, cum reſpectu Purpuræ admodum

dum pauca ſint, nec nimis diu in eorundem relatione verſari mihi propoſui. Antecedunt in ejusmodi ſubjectis, præſertim ſi partes ſuperiores, uti in noſtro Caſu facies ab initio, locum affectum conſtituunt, Phlogoſes cum horrore alternantes, quæ ex nimio ſanguinis decubitu ad Caput originem trahunt. Accedunt tunc rubor, tumor & dolor ingens pulſatilis preſſorius, lancinatorius &c. ex quibus ipſa inflammatio eryſipelacea dignoſcitur, & quorum ratio ſequens eſt: continuante congeſtione magna ſanguinis copia partes non ſolum muſculoſas & membranaceas, verum etiam vaſa minutiſſima, in ſubſtantia cutis quaquaverſum diſperſa intrat, & inde rubedo adſpectui externo præternaturalis ſe ſe ſiſtit; cum vero ſub largiori tali transfluxu & fortiori conquaſſatione partim fibrarum expanſio & dilatatio, partim nervoſorum filamentorum preſſio atque diſtenſio contingat, non poteſt non tumor ejusmodi durus atque renitens, & dolor tenſorius, ſtrictorius, punctorius prioribus ſymptomatibus inſuper aſſociari.

§. X.

Cauſalem utriusque affectus deductionem jam aggredior, ubi primo de Cauſa materiali, & quidem Purpuræ eſt quærendum. Aſt cum hæc, quoad indagationem ejus eſſentiæ ex multorum celeberrimorum Practicorum confeſſione ad aſyla medica ſit referenda, id quod *D. D. Præſes in Pathologia ſua Medica Cap. XX. ſ. 4. p. 395.* pariter docuit; conſultius & mihi viſum fuit tacere, quam inania, de re ignota, in medium proferre verba, vel materiam quandam occul-

tam

tam, fictam & imaginariam accuſare. De reliquo autem laudatus Vir l. c. doctiſſime demonſtravit, quod, quantum a poſteriori concludere licet, in Lympham præcipue illa probabiliter inimica ſit. Quæ ſententia cum omnium reliquarum firmiſſimis gaudeat rationibus, mihi perinde maxime arriſit, eandemque retinebo, donec aliam, aut certiorem, frequentius Praxeos Clinicæ exercitium mihi monſtrabit. Impræſentiarum vero juxta ordinem progredior ad cauſas remotiores, quæ Purpuræ rubræ geneſeos anſam quandam porrigere ſolent, & hic quidem 1) ad Sexum, 2) Temperamentum, 3) Ætatem, 4) Diætam, 5) Vitæ genus, 6) Animi pathemata, 7) Aëris mutationes, 8) Evacuationes naturales & artificiales potiſſimum reſpiciendum erit.

§. XI.

Quamlibet ex crebriori obſervatione ſole meridiano clarius apparet, affectum hunc utriusque ſexus ſubjectis communem eſſe, eodemque tum mares, tum fœminas affligi; id tamen certiſſimum eſt, quod idem longe frequentius ſequiorem ſexum aggredi ſoleat, & reſpectu virorum fœminis familiarior reperiatur; nec ſine ratione hoc contingere docemur, ſi modo ipſum earundem corpus ſucculentum ſæpe teneriorem, molliorem & laxiorem partium ſolidarum ſtructuram, & inde pendentem Toni imbecillitatem naturalem perpendimus, quo accidit, ut humores non rite per totum corpus circulantes ſpiſſeſcentiam quandam, & ſucceſſu temporis actualem dyſcraſiam induant, variique generis

mor-

morbis ex depravata humorum qualitate ortis, viam monſtrent. Quorſum etiam ſpectat Diæta illarum utplurimum inordinata, dulcium ſpeciatim, fructuumque hortenſium, nec non placentarum &c. abuſus. De quibus omnibus, quod ad hujus quoque affectus generationem haud parum contribuant, *Celeb. D. D. Hoffmannus* in Tractatu germanico, prolixius egit, quem vocat: Gründliche Anweiſung, wie ein Menſch vor dem frühzeitigen Todt und allerhand Arten Kranckheiten durch ordentliche Lebens-Art ſich verwahren könne. *ſ. 8. p. 27.* De quo tamen pluribus infra *ſ. 14.* diſſerendi occaſio dabitur, ubi de Diæta ex inſtituto ſum acturus.

§. XII.

Temperamenta ſequuntur, quæ ad Purpuræ productionem ſingulari pollent proclivitate, quæ ſunt: Sanguineo-Cholericum, & Cholerico-Sanguineum, idque ex duplici fundamento. 1) Enim in his propter majorem humorum harmoniam cum vaſis & viis omnes non ſolum excretiones naturales melius longe ſuccedunt, quam in reliquis ſiccioribus & ſtrictioribus; ſed etiam imprimis excretiones periphericæ ratione ſpongioſioris corporis habitus in iisdem obſervantur liberiores, & frequentiores, quare etiam in ſtatu præternaturali tanta hic non occurrunt obſtacula, in ejusmodi ſanguinis & Lymphæ impuritatibus, per idem hoc colatorium univerſale, excernendis & eliminandis. 2) Reſpectu Choleræ, cujus effectus noxius nec omittendus in hoc morbo eſt, de quo, quatenus huc quadrat, §. 16. reſpectu

ani-

animi pathematum breviſſime ſeorſim ſententiam meam indicabo.

§. XIII.

Jam ad ætatem me converto, ubi ſtatim quidem fatendum eſt, certam & peculiarem Purpuram nullam agnoſcere, ſed omnes ejusdem gradus huic affectui obnoxios eſſe, hoc tamen cum diſcrimine, quod ſpeciali quodam vitæ tempore individua frequentius invadere ſoleat, id quod in juniori & floridiori ætate præſertim accidit: cujus rei hanc potiſſimum rationem mihi concipio. Appetitus illa in ætate optime viget, cibi copioſius atque frequentius ingeruntur, citius & facilius digeruntur & concoquuntur, quo fit, ut notabilis humorum laudabilium, & in ſpecie ſucci nutritii ſ. Lymphæ copia elaboretur; cum vero tanta portione ad partium nutritionem non opus ſit; & reliqua pars cum ſanguine adhuc mixta, ex ſero teneriori & acriori, ſanguini ſimul interfluente, ſub longiori mora facillime aliqualem impuritatem & corruptionem reportet; diutior præterea inquinatæ hujus Lymphæ retentio totius mixtionis humorum diſſolutionem certiſſime efficiat. Quilibet ſibi facillime concipere poterit, eliminationem ejusdem præſentaneam valde neceſſariam eſſe; ne autem in viſceribus nobilioribus ſedem firmiorem illinc delata capiat, & intimius cum humoribus uniatur, commodiſſime hinc per periphericam excretionem ſub ejusmodi etiam exanthematibus expellitur.

§. XIV.

Sub Diætæ diſquiſitione 1) ad quantitatem, 2) ad qualitatem ciborum reſpiciendum eſt. De priori cum in præcedenti paragrapho, ubi ætatis ratio reddenda fuit, quædam inſeruerim; nec hæc ſola ſibi relicta, niſi per accidens vim quandam in humorum alteratione poſſideat, ulteriorem ejusdem non largiar mentionem, ſed ad qualitatis contemplationem me converto. Quorum ad cenſum, qui ex qualitate damnum quoddam inferunt cibi, dulces præ reliquis, acidos, ſalſos, fumo induratos nimiumque aromatiſatos huc refero, quorum ſingulorum abuſus omnes humores & ſpeciatim Lympham miro modo alterare valet. Reſtant denique potulenta, quorum nimius uſus aliqualem ad Purpuram diſpoſitionem præbere poteſt, inter quæ omnium ſpirituoſorum, ut & Vini ipſius largior uſus, qui in noſtra pariter Ægra præceſſerat, noxius jure habendus eſt. Sanguis enim eodem nimium attenuatur, reſolvitur, & orgaſtice commovetur. Idem præterea de omni in genere calidioris potus, præſertim vero decocti Coffeé conſiſtentioris abuſu, maximeque in temperamentis humidioribus, quibus noſtra pariter Ægra annumeranda fuit, eſt ſtatuendum, quatenus 1) ratione caloris diaphoreſis nimium eodem provocatur, cujus diuturnior continuatio notabilem partium fibroſarum & glanduloſarum relaxationem relinquit, qua ratione motus progreſſivus ſanguinis languidior & inordinatior redditur, ex quo tota poſtmodum humorum maſſa, data leviſſima oc-

caſio-

caſione ab extra, vitium contrahit, 2) ratione particularum ſulphureo-ſalinarum Lymphæ craſis immutatur atque deſtruitur, 3) ratione terreſtreitatis denique decocti Coffeé humores inſpiſſantur, variisque vaſculorum & glandularum oppletionibus & obſtructionibus, teſte quotidiana experientia, occaſio porrigitur. Quæ omnia veriſſima eſſe *D. D. Præſes* in peculiari diſſertatione: *de Coffeé Potus uſu noxio* ſolidiſſime non ſolum demonſtravit, ſed etiam *ſ. 6. p. 24.* quantum ejusdem Potus largiori uſui Purpuræ geneſis debeat, ſpeciatim docuit.

§. XV.

Vitæ genus huc reſpicit nimis otioſum, minus mobile & ſedentarium, quo perturbatis ſe- & excretionibus naturalibus partium excrementitiarum non ſolum retentio, ſed etiam multiplicatio & augmentatio producitur. De retentionis hujus efficacia noxia in humores *B. Wedelius in Pathologia ſua Medica Dogmatica Sect. II. Cap. IX. p. 319. 320.* prolixe & ſimul docte ſcripſit. Rebus ergo ſic habentibus inquinamenta ejusmodi humorum per alias poſtmodum vias, in majori quantitate, pro evitando effectu eorundem præſentaneo periculoſiſſimo, & unico quidem conamine educenda ſunt, atque expellenda.

§. XVI.

Ex animi pathematibus iræ imprimis pernicioſiſſimus effectus haud parum etiam ad noſtrum affectum confert. Largiores enim ſub illa bilis profuſiones in primis viis contingunt, quæ, niſi vel ſpontanea vel artificialis evacuatio ſtatim ſubſequatur, hu-

mores laudabiles ingreditur, in quibus, præſertim vero in Lympha poſtmodum ſingularem acrimoniam, quin imo plenariam dyſcraſiam certiſſime profert. Eo majorem vero hoc animi pathema meretur attentionem, ſi, quantum ex obſervatione notum eſt, veneri ejusmodi ſubjecta aliquando liberiori ſunt dedita, ſub qua major humorum orgaſmus excitatur, quem motus periphericus ſequitur auctior, & ſub hoc ſe- & excretio hujus acrimoniæ per glandulas ſubcutaneas miliares Stenonianas dictas quadantenus abſolvitur.

§. XVII.

Conditionem præterea aëris frigidam & humidam, qualis circa æquinoctium autumnale animadverti ſolet, ad variæ indolis morbos v. g. febres intermittentes, catarrhales, pleuritidem, peripnevmoniam, variolas, morbillas, aliasque febres exanthematicas diſponere, frequentiori ex obſervatione practica eſt certiſſimum. Quam ob rem non video, cur ejusdem concurſum non etiam in noſtro caſu velimus agnoſcere.

§. XVIII.

Agmen in cauſali Purpuræ deductione claudunt evacuationum tam naturalium turbatio, vel totalis ſuppreſſio, quam artificialium ventilationum conſuetarum neglectus. Ad priores ſpectat in fœminis menſium & Lochiorum negotium. De quo ultimo doctiſſima, lectuque digniſſima legatur *D. D. Præſidis* diſſertatio: *de Purpura Puerperarum;* in maribus vero hæmorrhoides huc referendæ ſunt, quarum æ-

que

que inordinatus fluxus aut plenaria ſuppreſſio haud minorem hic conſiderationem meretur; ſæpius nimirum eodem etiam affectu talia ſubjecta laborare, multiplex obſervatio practica confirmat: idemque tandem de VSnum & ſcarificationum neglectu dictum ſit, quippe quo reſpectu homines ad ebullitiones febresque, imprimis continuas exanthematicas ſuſcipiendas proniſſimi evadunt.

§. XIX.

Abſoluta cauſali Purpuræ deſcriptione, inflammationis Eryſipelaceæ Ætiologia paululum exhibenda reſtat. Cujus materialem cauſam remotiorem ſanguis ordinarie in parte quadam ſpeciali ſtagnans conſtituit; ſanguinis vero partes conſtitutivas ſi examinamus, tres ejusdem potiſſimum in conſpectum prodeunt, 1) aquoſa qualificata pars magna, quæ ſerum in ſcholis medicis dicitur, 2) Liquor gelatinoſo-pinguis, qui Lympha appellatur, & 3) ſulphureo-terreo ſalina rubicunda portio, quæ ſtricte ſanguis vocatur: Ex quibus diverſæ imo contrariæ qualitatis ſubſtantiis apparet, quam cito mixtionis ſanguinis diſſolutio oriri poſſit; idque eo magis, ſi, uti ſub omni ſtaſi accidit, extra motum progreſſivum ſanguis eſt poſitus. Partes igitur, quæ maxime ad ſubeundam putredinem pronæ exiſtunt, aqua & pinguedo, ſeu ſerum & Lympha prius etiam alterantur, qui ambo liquores extra mixtionem poſiti acredinem quandam contrahunt, & ſic inflammationis cauſam proximam materialem efformant. Cum vero in noſtro Caſu ejusmodi ſanguinis ſinceri ſtaſis non anteceſſerit;

 rit;

rit; ( licet congeſtionem ejusdem ſub ipſis motibus inflammatoriis conſpicuam, non negem, quippe ſine qua inflammatio nulla concipi poteſt) alia hujus inflammationis cauſa quærenda eſt, de qua aſſero atque credo, quod eadem ipſa Purpuræ cauſa materialis fuerit. Nihil enim impedit, quod ejusdem indolem a priori adeo intime & exacte perſpectam non habeamus, ſiquidem plurimarum rerum in foro phyſico & medico eſſentiales qualitates a poſteriori demum innoteſcunt. Sufficit enim pro præſenti ſcopo ſcire, quod ex omnium phœnomenorum exploratione & dijudicatione veriſimillimum ſit, eſſe Purpuræ cauſam materialem proximam, uti ſupra §. 10. poſui, Lymphatico-Seroſo-acrem, qualem eandem inflammationis Eryſipelaceæ exiſtere paululum antea monſtravi, atque indigitavi.

§. XX.

Sermo itaque nunc de cauſis inflammationis ejusdem reliquis remotioribus erit faciendus. Aſt nec in harum commemoratione alias video, quam quarum §. 11. ad 19. usque ſub tractatione Purpuræ cauſali mentionem injeci. Sive enim Sexum, ſive temperamentum, vel ætatem, vel diætam &c. reſpicias, nulla ſane in utrisque morbis occurrit diſcrepantia. Quam ob rem nec amplius hic morari decrevi, ſed ad differentiam utriusque affectus ſpecificam me converto, quæ maxime verſatur 1) circa ipſius materiæ conſiſtentiam, & 2) ſubjectum Speciale. Materiam ipſam quod concernit, deprehendimus illam in Purpura laxiorem, expanſam magis

dila-

dilatatam atque diffuſam ; ſub inflammatione contra concentratiorem, & quandoque acriorem. Subjectum ſpeciale Purpuræ totus corporis ambitus, inflammationis Eryſipelaceæ vero pars quædam ſpecialis tantum conſtituit. Quare jam demonſtrandum mihi erit, quomodo, & quibus ex cauſis accedentibus ejusmodi materia expanſa toti humorum maſſæ inhærens, colligi, concentrari & ad peculiarem locum transferri poſſit, id quod ex Caſu noſtro elucefcet, quo de Purpura ſiniſtre tractata inflammationis Eryſipelaceæ cauſa luculentiſſimum nobis ſiſtitur certiſſimumque exemplum. Cujus Apoſtaſeos exiſtentiam etiam *Illuſtris D. D. Stahlius* in diſſertatione ſupra allegata: *de Metaſchematiſmis morborum* §. *46. p. 24.* ſequentibus verbis exprimit: *hac ratione inquit, contingit facile, ut etiam in medio curſu, aliæ febres, imprimis autem exanthematicæ, ſchema tacite mutent, & per retroceſſionem ad interiora, aut impeditam ſufficientem expulſionem ad exteriora, inflammatoriam faciem induendo, non ſolum periculum, ſed communiter damnum vitæ inferant.* Quo autem melius adhuc aſſerti hujus veritas in caſu præmiſſo inclareſcat, tractationem Purpuræ therapevticam breviſſime ſuppeditabo, & ſimul ſub indicationibus errores, qui circa hanc vel illam in noſtro individuo tam ratione remediorum & applicationis, quam ratione regiminis commiſſi ſunt, ſubnectam & enumerabo.

§. XXI.

Triplex vero in Purpuræ rubræ tractatione therapevtica obſervatione & conſideratione digniſſima oc-

occurrit indicatio, quarum 1) eſt materiæ peccantis præparatio, 2) præparatæ leniſſima evacuatio, 3) motuum febrilium juſta directio.

§. XXII.

Sub prima harum indicationum, ſcilicet materiæ peccantis præparatione ſalia digeſtiva cum abſorbentibus præcipue cum acidis ſaturatis e. g. Lap. 69. & Conch. citr. mixta, mucilaginoſa, gelatinoſa, juſcula parcius pinguia carnoſa, potus moderate calidus & dilutus v. g. infuſum Theé, decoctum Coffeé valde dilutum &c. ordinantur & commendantur.

§. XXIII.

Ratione abſorbentium autem probe notandum, quod horum uſus ſub hoc morbo cum aliquali circumſpectione, nunquam ſolus, uti noſtræ Ægræ, nec nimiis in doſibus, nec per notabile tempus ſit adhibendus. Verum enim vero larga manu & multis vicibus propinata humores magis impaſtant, vias exiliores obſtruunt, poros claudunt & excretiones periphericas impediunt, id quod *D. D. Præſes* in diſſertatione, quam *de abſorbentium utilitate & damnis in praxi medica* edidit, *ſ. 14. p. 39.* ſequentibus verbis confirmat: *in particularibus ſanguinis ſtaſibus, velut in eſfloreſcentiis cutaneis larga & nimia quantitate ingeſta (abſorbentia) conſiſtentiam ſanguinis magis incraſſant, & ad numeroſiores tales ſtaſes ſubeundas magis diſponunt: in purpura miliari prodige aſſumta inquinamenti purpurati evacuationem, alvi excretionem impediunt, præcordiorum anguſtias augent, & ad particulares motuum turbas diſponunt, velut ad inſenſibilitatem partium nonnullarum, ad*

*torpo-*

*torporem & laxitatem certorum membrorum*, *unde paralytodeus ſtatus emergit: quid quod hoc nimio abſorbentium uſu inquinamentum purpuratum adeo impaſtatur & coërcetur, ut ægre evacuetur &c.* Contingunt exinde congeſtiones ad alias partes, variæ ſequuntur obſtructiones, viſcerum infarctus, nec non tumores, imprimis œdematoſi pedum, quorum *B. Nenterus in fundament. Medic. Theoret. Pract. Tom. II. Tab. CXLVI. p. 606.* mentionem protulit. Verum enim vero imbibunt equidem abſorbentia ſubtiliorem hujus acrimoniæ partem, ſed reliquam mucidiorem non æque incidunt ac reſolvunt. Quæ cum ita ſint, ſole meridiano clarius apparet, quod parili modo in noſtra Ægra, quæ puris abſorbentibus fuit tractata, non niſi fluidior tantum acrimoniæ illius portio excerni valuerit; reliqua autem tenacior portio in maſſa ſanguinis intacta relicta majorem deinceps acredinem contraxerit, & ad ejusmodi translationem ad ſpecialem locum occaſionem porrexerit.

## §. XXIV.

Altera jam ſequitur indicatio, quæ eſt materiæ præparatæ leniſſima evacuatio, hinc diaphoretica omnia fortiora & poſitiva cane angueque pejus fugienda ſunt, quippe quæ plus damni, quam emolumenti hiſce ægrotis utplurimum afferunt. E contrario autem optime pro hoc ſcopo ducunt leniora Diapnoica. e. g. antimon. diaphoret. regulus antimon. medicin. Lap. 69 & C. C. citr. cinnabaris antimon. &c. pro temperamentorum & individua-

D lium

lium circumſtantiarum ratione vel in forma Pulverum, vel potionum, cum aquis appropriatis e. g. Scorzoner. Scabioſ. Carduibened. C. M. Tarax. Ceraſor. nigr. &c. propinata. Egregium etiam ſub hac intentione effectum præſtant Pulveres Solares Richteri, nec non Pulvis Bezoardicus Halenſ. vel ſolus prior, vel pro neceſſitate rei, & urgente febre cum hoc ſingulis 3. aut 4. horis alternative ſumtus. Eſſentiarum pro hoc ſcopo optimæ ſunt, Pimp. alb. Scord. Scorzon. Alexipharm. Stahlii &c. Quibus omnibus tandem etiam Potus calidus modice uſurpatus annumerari debet, quo etiam ſpectat regimen non nimis calidum, nec poſitive refrigerans. Multum enim juvat, ut aliorum exanthematum lenem eruptionem, tranſpirationis inſenſibilis æqualis & ordinatus ſucceſſus.

§. XXV.

Hæc in ſpecie, tranſpirationem puto, per regimen nimis frigidum nimium ab Ægra noſtra fuit impedita. Vix enim, ac ne vix quidem Purpuræ maculæ diſceſſerant, cum non ſolum dimitteret lectum, ſed aëre iterum liberiori frueretur, qua præmatura & ſubitanea refrigeratione ſimul ac ſemel pori cutanei conſtricti & occluſi ulteriorem materiæ peccantis excretionem interceperunt & inhibuerunt. Clauſa igitur hac via excretoria univerſali, aliud erat colatorium quærendum, per quod tale inquinamentum ex humorum maſſa proſcribi commode poſſet. Duplex inde ratio reſtabat, qua effici illud poterat 1) retroceſſio exanthematum a peri-

riphe-

ripheria ad centrum. 2) translatio eorundem ad partem quandam externam in ſpecie. Quarum prior cum nimium periculi propter texturam viſcerum tenerrimam portenderet; alteri locus relinquebatur, idque eo magis, quoniam per totum morbi curſum motus non adeo pertinaces & præcipitantes in hoc Subjecto fuerant. Accidit inde, ut congeſtionem talem ſpecialem Ægra in antica capitis parte, ſcilicet in facie, & ſpecialiſſime quidem in latere ejusdem ſiniſtro ſit experta, & hac etiam per externum uſum rad. Bard. major. c. Camphora, reſpectu hujus individui incongruum, de novo perturbata, non potuit non alium locum occupare, quam poſtmodum opportuniſſimum habebat in metacarpo dextro, ubi etiam plenaria hujus Eryſipelatis diſcuſſio per convenientia in- & externa remedia tandem ſecuta fuit.

§. XXVI.

Tertia adhuc curationis Purpuræ indicatio ſiſtenda venit, quæ motuum febrilium juſtam directionem comprehendit. Temperamentorum ſub hac, ut & ætatum ratio habenda eſt. In multis enim minuendi, mitigandi & refrænandi, in aliquibus augendi quodammodo motus febriles ſunt. Pro duplici hac conſideratione diverſi generis remedia utilitatem præſtant, & quidem in priori caſu temperantia nitroſa pauca, Cinnabarina &c. præſcripta; pro altero autem ſcopo obtinendo proſunt Eſſentiæ ſupra laudatæ alexipharmacæ uſurpatæ, quibus accedunt Tinct. antim.

 acr.

acr. Corall. Spir. C. C. ſuccinat. Mixt. ſimpl. nec non Eſſ. dulc. ord. vel etiam concentrata Halenſ. ad 15. 20. gtt. pro ætatis diſcrepantia ſæpius in uſum vocata.

§. XXVII.

Sub præſervatione denique evacuationes naturales e. g. in fœminis menſium & Lochiorum, in viris hæmorrhoidalis fluxus; nec non ventilationes ſanguinis artificiales bene ponderari debent. Si enim quoad priores; ſcilicet naturales anomalia quædam, aut plenaria ſuppreſſio præceſſerit, vel ultimæ neglectæ fuerint ſanguinis imminutio chirurgica reliquæ methodo præferenda eſt. Inſtituatur igitur ante omnia VSio in pede, vel, pro circumſtantiarum variatione, in brachio largior. Sumantur poſt aliquot dies, vel etiam ante VSionem Pil. Becherianæ genuinæ, Stahlianæ vel Polychreſt. Halenſ. aliquoties. Tandem leniſſima adhibeantur Alexipharmaca, & ſic ſub reliquo regimine non nimis calido affectus hic ſolennis non adeo frequenter ſolet contingere.

§. XXVIII.

Peracto igitur & exantlato labore meo nihil amplius reſtat, quam ut DEO T. O. M. ardentiſſimas fundam preces pro innumeris per totum vitæ tractum in me cumulatis beneficiis. Adſiſtat Almus Creator & in poſterum, uti hactenus adſtitit, conatibus meis practicis, efficiatque, ut omnes meæ & in futurum ſuſcipiendæ actiones in ſui ipſius honorem eſt ægrotorum ſalutem unice directæ ſint atque maneant.

*NOBI-*

---

*ERROR.* §. 2. p. 10. pro appelluntur lege *expelluntur*.

*NOBILISSIMO ET PRÆSTANTISSIMO*

# DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

# PRÆSES.

O*Portet multarum rerum eſſe gnaros Viros Philoſophos:* effatum hoc eſt *Clem. Alexandr. Strom. V. p. 615.* non male idem aſſertum ad Medicos applicari poteſt, quando juxta *Hippocratis* teſtimonium & illi Philoſophi eſſe, atque elementorum, alimentorum & medicamentorum vires, uſus variasque inde obvias cauſas noſſe & de diverſo rerum vitam ac ſanitatem, morbos & mortem concernentium ſtatu, ſucceſſu, decurſu, atque eventu judicare debent. Inter illas res, quarum Medicus gnarus eſſe debet non infimi momenti eſt indoles affectus Purpurati, qui quo frequentior hodiernis ævis ad minimum accuſatione, præſagio & expectatione exiſtit, eo magis quoad ejus prædictionem, dijudicationem & directionem certitudo comparanda eſt: Et quamvis morbus ille valde larvatus ſit, ac pro diverſitate ætatis, temperamenti, ſexus, ſenſibilitatis, diætæ, vitæ generis, morum, &c. quoad invaſionem, progreſſionem, ſtatum & egreſſum imo

plane conſecutionem multiplices viciſſitudines & variationes comprehendat, ut nunc ſub ſchemate alterius plane morbi compareat, alibi citius, quam vulgo ſolet diſpareat, proinde illius genius ſub diverſo fluctuet judicio; tamen huc etiam quadrat, quod *Seneca ep. 102.* eloquutus eſt: *nunquam falſis eſt conſtantia: variantur & diſſident:* hoc inquam valet de affectibus Purpuram æmulantibus, ut & de Purpura alios affectus præſentante, nec non de variante ac fallaci opinione, ut & curioſa & ſpecioſa medica directione circa hunc intricatum affectum occupata: interea adeo vexatus & immorigerus hic eſt morbus, ut nec rigoroſe, nec laxe, nec nimis ſollicite, nec negligenter dirigi geſtiat: quo curioſius vero idem inquiritur, explicatur & tractatur, eo minus proſperos ſucceſſus de eodem obſervare licet, ut interdum huc conferri mereatur *Scaligeri* eloquium *exercit. 131. in tenui rerum luce caligamus, in mediocri cœcutimus, in majore cæci ſumus, in maxima prorſus inſanimus.* Habet proinde idem affectus peculiaria tempora quibus exacte circumſpecte tractari debet, hinc *Riedlinus Lin. Med. An. 2. Menſ. Junio obſ. 23. p. 293.* caſum proponit de *Purpura puerperæ in principio & ſub finem neglectæ, lethali:* ita *poſt Purpuram apoſtema pectoris*, in alio viciſſim ſubjecto *tumorem abdominis* deſcribit *Hagendornius Cent. 2. hiſt. 80. 81.* quomodocunque itaque hic vagabundus atque mutabilis tractatur affectus, utplurimum ſemper notatu dignam quandam variationem circumſtantiarum poſt ſe relinquit, ut huc referri debeat dicterium *Lactantii Lib. VI. div. inſtit. c. 24. quis tam prudens, tam circumſpectus eſſe poteſt, ut non ali-*

*quan-*

*quando labatur?* Eo magis itaque hic perplexus morbus prava conſectaria connexa tenet, ſi aut negligenter, aut incongrue, aut plane inique & perverſe tractatur: quare laudabile inſtitutum eſt per aſſiduas, peritas & judicioſas obſervationes Purpuræ indolem penitius ſcrutari. Laudem eapropter atque nutum acceptum meretur præſens Tuus conatus NOBILISSIME DOMINE CANDIDATE, quo ſiniſtrum hujus morbi eventum ex incongrua ejus directione medica ortum, in caſu & teſtimonio quodam Practico recenſes & explicas: hoc Tuo labore, propria induſtria peracto, attentum animum in foro Medico & circa decurſus ac exitus morborum probas: quemadmodum etiam ſub variis caſibus, vitam humanam affligentibus, bona intentione ac ſincera applicatione Medico ſtudio in variis Academiis operam laudabilem dediſti, inſuperque hactenus in ipſo exercitio Praxeos Medicæ haud infelices progreſſus feciſti, quin potius eandem ingenuitatem mentis (qua Deo ac proximo totum Te conſecraſti, inſuper etiam ulteriora laudabilia accrementa & ſupplementa in ſcientia & peritia Medica proſequeris,) hactenus teſtatus, ita macte honeſto ac bono propoſito eſto; non deerit divina benedictio, quæ, ſicut laude dignos Academicorum tuorum laborum largitur exitus, ita reliquos tuos ingenuos probosque conatus non modo exoptato ſucceſſu, ſed & proſpero fine coronabit: & hoc pio voto Te divinæ Clementiæ & directioni integra & favente animi propenſione committo.

Dab. e Muſeo XIII. Kalend. Febr. A. O. R.

cIↃIↃCCXXXI.

Da wir, **Hochwerther Freund**, noch in dem Winter ſtehn
So ſieht man Dich bereits im ſchönſten Purpur gehn,
Indem der Doctor-Hut Dein Haupt verdienet zieret,
Und nach bekanten Fleiß zur höchſten Würde führet.
Ich ſchaue Dich dabey mit gröſten Freuden an,
Weil Deine Höfflichkeit an mir ſo viel gethan,
Daß ich mich öffentlich davor verbunden nenne,
Und Dich, vor einen Freund mit Rath und That, erkenne.
Drum nimm anitzt den Danck durch dieſe Zeilen hin,
Und glaube, daß ich Dir zu Deinen Dienſten bin,
So lange Zeit und Glück mich deſſen würdig ſchätzet,
Und in die kleine Zahl getreuer Freunde ſetzet.
Der Himmel cröne Dich mit aller Seeligkeit,
Und mache Dich beglückt in Deiner Lebens-Zeit!
So wird Dein Ehren-Standt, nach rauhen Winter-Tagen,
Als wie das grüne Feld, erwünſchte Früchte tragen.

Durch dieſe Zeilen wolte zu der wohl-verdienten Doctor-Würde von Hertzen gratuliren und zugleich alle göttliche Gnade und Seegen anwünſchen

**David Schott, C.**